

РІВНІ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постановка проблеми. Валеологічна культура студентів у процесі фізичного виховання розглядається нами як система взаємопов'язаних між собою компонентів, цілісність і сформованість яких визначає рівень валеологічної підготовленості студентів.

Аналіз попередніх досліджень. Методологічною основою дослідження є парадигми, теорії, концепції, доктрини, в яких розглядаються інноваційні аспекти розвитку сучасної вищої освіти (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Орлов, П. Таланчук та ін.), професійної освіти (Г. Балл, С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва), оздоровчої освіти (Г. Верич, А. Вовканич, І. Муравов, Б. Шиян, та ін.), заснованої на цілісності, неперервності, інтеграції, диверсифікованості, мультипарадигмальності і транспрофесіоналізації педагогічного процесу, валеологічних знань і професійної підготовки.

Рівні валеологічної культури можна розглядати як своєрідні «планки» в ході її розвитку. Наприклад, О. Конопкін відзначає існування високого і низького рівнів розвитку саморегуляції діяльності [1]. Н. Пейсаха вважає основним показником високого рівня – самостійність постановки мети суб'єктом діяльності і можливість передбачення ним окремих результатів цієї діяльності. Високий рівень автор позначає поняттям «самоврядування». Як критерій вищого рівня регуляції діяльності Л. Анциферова виділяє можливість управління особистістю власними цілями, планами та ідеалами.

Метою цієї статті є формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Можна припустити, що чим вище рівень розвитку окремих компонентів валеологічної культури, тим вище рівень валеологічної підготовленості. Рівневі характеристики служать орієнтиром в процесі самопізнання, самооцінки студентами своїх знань, умінь і навичок. Ми виділяємо: високий, середній, низький рівні валеологічної підготовленості студентів.

Наприклад, низький рівень підготовленості говорить як про безвідповідальне ставлення студента до свого здоров'я та майбутнього життя, так і про галини в діяльності викладача. Виявлення у студентів низького і середнього рівнів підготовленості служать основою для подальшої роботи. Наявність високого рівня підготовленості виступає як еталон, що направляє процеси розвитку і саморозвитку особистості.

Логічно припустити, що на високому рівні валеологічної підготовленості всі компоненти валеологічної культури будуть у відносно рівній мірі сформовані і взаємопов'язані, а низький рівень буде представлений слабким розвитком і взаємозумовленістю цих компонентів.

Низький рівень валеологічної підготовленості характеризується слабким розвитком усіх компонентів валеологічної культури. Цінності здоров'я і здорового способу життя не стали побудниками до валеологічної діяльності. Оздоровча діяльність здійснюється епізодично, а відсутність систематичності і послідовності не дає позитивних результатів.

Середній рівень валеологічної підготовленості характеризується досить високим ступенем розвиненості і взаємопов'язаності компонентів валеологічної культури. Оздоровча діяльність детермінована досить стійкими мотивами, здійснюється систематично і послідовно.

Високий рівень - характеризується яскравим проявом всіх компонентів валеологічної культури: усвідомленням студентом себе як самостійного суб'єкта валеологічної діяльності, з творчою спрямованістю. Його відрізняють усвідомленість, цілеспрямованість і планованість дій. Він спрямований на валеологічне самовдосконалення, готовий самостійно керувати цим процесом, маючи в основі суб'єктивно прийняті валеологічні

цінності. Система мотивів оздоровчої діяльності виступає досить стійким регулятором діяльності.

Виявлені рівні валеологічної підготовленості студентів можуть зустрічатися не в «чистому» вигляді, проявлятися в різних їх поєднаннях в залежності від комбінації елементів, їх розвиненості та інтегрованості. До методів діагностики, які можуть бути використані при визначенні рівнів валеологічної підготовленості, відносяться: анкетування, тестування, бесіда, ранжування, метод експертних оцінок, самооцінка, педагогічне спостереження і т.д. Всі ці діагностичні засоби – анкети, опитувальники, тести – є багатофункціональними і дають можливість вимірювати різні параметри валеологічної підготовленості учнів.

Результатом діагностики є валеограма (групова, індивідуальна) – оформлений результат рівня валеологічної підготовки. Валеограма є функціональною, відображає і вимірює: а) рівень мотивації; б) структуру та обсяг знань, систему умінь, конкретні навички; в) тип виявленого мислення і дій; г) валеоготовність. Валеограма також є науковою основою для педагогічної роботи з учнями, використання і розвитку їх потенціалу, визначення конкретного змісту, форм і методів валеологічної підготовки, індивідуального планування та самореалізації учнів у подальшій валеодіяльності особистості.

Педагогічна діяльність, складена на підставі індивідуальної або групової валеограми, дозволяє не тільки конкретизувати характеристики навчального процесу (мета, зміст, форми, методи, технологій навчання, техніки організації та критерії результативності навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності учнів), але й забезпечити результативність валеологічної підготовки в цілому.

Валеологічна підготовленість студентів має бути чітко представлена з точки зору перспектив її розвитку у кожного студента. На основі критеріїв оцінки валеологічної підготовленості визначаються рівні сформованості валеологічної готовності.

У літературі питання особистісної готовності здійснювати здоров'ятворчу діяльність приділяється досить багато уваги. Т. Федорчук (2002) вважає, що подібна структура повинна включати наступні компоненти: мотиваційно - ціннісний, гностичний, операційно - діяльнісний і рефлексивно-оцінний. Однак І. Бердников, І. Глінянова, Л. Кукліна особистісну готовність студентів до певного виду діяльності ідентифікують за певним набором знань (теоретичний компонент), за ступенем сформованості суб'єктивного ставлення до діяльності та відповідним специфічним ціннісно-смісловим установам (ціннісно-смісловий компонент), за рівнем усвідомлення ними можливостей реалізації своїх потреб за допомогою даного виду діяльності (мотиваційний компонент) і по всій сукупності освоєних ними необхідних умінь і навичок (практичний компонент) [2; 3; 4].

Результативність валеологічної підготовки можлива лише за умови досягнення кожним студентом певного рівня готовності. Валеоготовність – усвідомлена і дієва готовність людини до реалізації принципів здорового способу життя, заснована на валеограмотності, мотивації ЗСЖ і валеогенному мисленні [5].

Валеограмотність особистості обумовлена таким системним розумінням уявлень, понять і адекватних суджень про сутність здоров'я та здорового способу життя, яке виражається моральною готовністю вести здоровий спосіб життя для формування, збереження та зміцнення індивідуального і суспільного здоров'я з метою досягнення повної самореалізації особистості [6].

Валеогенне мислення – мислення, що має креативну спрямованість щодо власного здоров'я та здоров'я оточуючих людей. Формується на основі мотивації здорового способу життя та валеограмотності [5]. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що валеологічна підготовка студентів – це педагогічний процес, спрямований на формування стійкого мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до власного здоров'я та здорового

способу життя, що включає в себе систему теоретико-методичних знань, методико-практичних умінь, а також здатність самостійно і творчо їх розвивати.

Велика роль у здійсненні валеологічної підготовки студентів належить викладачам, які здійснюють цю освітню діяльність. В затвердження норм здоров'я та здорового способу життя особливе значення має особистий приклад викладача, особа якого для підлітків є основним критерієм дійсної цінності самого навчання. Стійкий інтерес в учнів до здоров'я досягається тільки при прагненні до ідеалу – в цьому відношенні ніяка інша особистість не йде в порівняння з викладачем. Тому сам він повинен бути еталоном ставлення до свого здоров'я і вести здоровий спосіб життя [4; 7]. Важливі його особистісні якості: задовільні психофізіологічні характеристики, позитивні соціально-значимі ціннісні орієнтації, комунікативність, харизма. Це забезпечує в учнів позитивний «моделювання за зразком» власної поведінки.

Дуже важлива професійна валеокомпетентність викладача, що включає достатні знання філософії і психології здоров'я, його ставлення до предмета, включаючи особисту зацікавленість, яка завжди вловлюється групою і надає мотивуюче вплив.

Нарешті, діалогово-емпатійний стиль педагогічної діяльності, який трактується як якісна визначеність процесів емпатійного мислення і діалогової дії викладача. Він формує певний тип суб'єктно-суб'єктних відносин в процесі навчання. Такий стиль відображає ступінь гармонії між мисленням і дією, діяльністю і дійсністю, цілями та засобами їх досягнення, суб'єктом і об'єктом діяльності. Якщо ми хочемо домогтися валеологічного стилю дії учнів, нам необхідно працювати в плані формування валеогенного мислення, яке повинно проявлятися як у педагога, так і у студентів. Сьогодні всім стає очевидним, що в освіті прискорюється процес старіння знань і навичок викладачів, це ставить питання про їх професійному вдосконаленні. Постійне оволодіння новими знаннями стає неодмінною умовою збереження кваліфікації педагога. Велику роль у цьому повинні зіграти курси підвищення кваліфікації та перепідготовки викладачів, проведення теоретико-практичних семінарів. Ці заходи спрямовані на: ознайомлення педагога з новітніми досягненнями різних наук про здоров'я людини і здоровому способі життя, з сучасними здоров'язберігаючими технологіями та досягненнями приватних методик, з новітніми методами психо-педагогічної діагностики рівня валеологічної підготовки, з передовим педагогічним досвідом з метою його вивчення, узагальнення та творчого використання в діяльності вищої школи.

У ході аналізу теоретичних основ валеологічної підготовки ми виділили дві групи педагогічних умов, що сприяють її здійсненню в процесі фізичного виховання. Перша група обумовлює організаційне забезпечення валеологізації процесу фізичного виховання:

1. Побудова валеологічної підготовки на основі поєднання теоретичного і практичного компонентів, що передбачає застосування і самоаналіз отриманих знань і умінь валеологічної спрямованості (поглиблене вивчення теоретичного курсу з проблем збереження і зміцнення здоров'я та основам здорового способу життя; вміння методично грамотно використовувати засоби і прийоми в оцінці рівня свого здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості та корекції статури; практичне застосування отриманих знань і умінь у професійній діяльності та повсякденному житті).

2. Впровадження в освітній процес фізичного виховання різноманітних оздоровчих методик на основі особистісно-орієнтованого підходу до кожного студента. В даний час існує велика кількість програм фізичної активності та оздоровлення, багато з них отримали велике суспільне визнання в усьому світі. На наш погляд, багато з них заслуговують на те, щоб бути на озброєнні сучасної, культурної і освіченої людини, яким є наше студентство.

3. Здійснення зворотного зв'язку за допомогою комплексної діагностики якості валеологічної підготовки студентів. Комплексна діагностика, спрямована на виявлення рівня здоров'я, на визначення якості валеологічних знань, на розвиток потребо-мотиваційної сфери, дослідження особливостей індивідуального способу життя.

Друга група умов стосується:

1. Особистості викладача, що здійснює цю підготовку:

– Глибока переконаність у необхідності валеологізації процесу фізичного виховання;

– Професійна валеокомпетентність, що включає достатні знання філософії і психології здоров'я, його ставлення до предмета, включаючи особисту зацікавленість, яка завжди вловлюється групою і надає мотивуюче вплив;

– Особистісні якості педагога: задовільні психофізіологічні характеристики, позитивні соціально-значимі ціннісні орієнтації, комунікабельність, харизма;

2. Його діяльності з валеологізації процесу фізичного виховання:

– Використання в педагогічній діяльності активних методів навчання: проблемного, реверсії життєвого досвіду, самоаналізу організації особистої діяльності і самооцінки власних досягнень, коментування дій і самостійного складання комплексів вправ;

– Діалогово-емпатійний стиль педагогічної діяльності, який трактується як якісна визначеність процесів емпатичного мислення і діалогової дії викладача;

– Постійне опанування новими знаннями, що сприяє професійному вдосконаленню і зберігає кваліфікацію педагога.

Висновок. Таким чином, визначивши теоретичні основи валеологічної підготовки студентів, критеріальні характеристики її рівнів та умови її здійснення у процесі фізичного виховання, ми можемо провести дослідно-експериментальну роботу з валеологічної підготовки майбутніх учителів.

Література:

1. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности. — М.: Наука.-1998.-240 с.
2. Бердников И.Г. Теоретические основы формирования валеологической культуры личности учителя: Автореф. дис. д-ра пед. наук. - М., 1998. - 33 с.
3. Глинянова И.Ю. Концептуальные основы валеологического образования молодежи // «Экополис: образование и здоровье»: Материалы 7 Междун. конгресса. СПб.: Изд-во УПМ, 1995. - 149 с.
4. Куклина Л.В. Элективный курс педагогической валеологии в профессиональной подготовке учителя: Автореферат дис. канд. пед. наук. - 1999. - Шуя.-С. 18.
5. Колбанов В.В. Валеология. - СПб.: ДЕАН, 1998. - 232 с.
6. Ильина И.В. Становление валеологической культуры личности в процессе высшего профессионального образования: Дис. канд. пед. наук. - 2003. -180 с.
7. Горник В.О. Валеологический анализ отношения к здоровью и ЗОЖ работников акционерного общества «НЛМК» // Проблемы валеологического образования: Мат. науч.-практич. конфер. - Липецк, 2002. - С. 18.

У статті обговорюємо рівні підготовленості майбутніх учителів у процесі формування валеологічної компетентності.

Ключові слова: валеологія, рівні підготовленості, фізичне виховання, педагогічна освіта.

В статье обсуждаем уровне подготовленности будущих учителей в процессе формирования валеологической компетентности.

Ключевые слова: валеология, уровне подготовленности, физическое воспитание, педагогическое образование.

The article discusses the level of training future teachers in the process of valeological competence.

Keywords: valeology, fitness level, physical education, teacher education.